

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิต โดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ¹

THE RELATIONSHIP BETWEEN LANGUAGE AND IDEOLOGY IN ENVIRONMENTAL
DISCOURSE PRODUCED BY SEUB NAKHASATHIEN FOUNDATION

กัญญรัตน์ ทรงวรวิทย์ / Kanyarat Songworawit ²

สุนทรี โชติติลก / Suntaree Chotidilok ³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร โดยศึกษาจากบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร คือ www.seub.or.th ตั้งแต่บทความแรกที่เผยแพร่จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2561 จำนวน 464 บทความ โดยอาศัยทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical discourse analysis) ของ Fairclough และแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของ Van Dijk มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิธีการทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ และอาศัยแนวทางการพิจารณาองค์ประกอบการสื่อสารของ Dell Hymes หรือ SPEAKING มาใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในการทำความเข้าใจกระบวนการผลิตและการกระจายตัวบท ตลอดจนการรับและตีความตัวบทของผู้บริโภค

ผลการศึกษาพบว่า วิธีการทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรมี 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้อุปลักษณ์ การใช้สหพท การใช้บทประพันธ์ และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ กลวิธีทางภาษาเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญและเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคมที่จะต้องช่วยกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยตัวบทได้มีการผลิตซ้ำและตอกย้ำให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ รวมถึงโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเกิดจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ

คำสำคัญ: ภาษากับอุดมการณ์, วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ABSTRACT

This paper aimed to study the relationship between language and ideology in environmental discourse produced by Seub Nakhasathien Foundation. The articles published

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักประจำคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

on Seub Nakhasathien Foundation's website in the past to 31 December 2018 in total of 464 articles were studied. The linguistic strategies were analyzed based on Fairclough's critical discourse analysis approach and Van Dijk's social cognitive analysis approach. Regarding the analysis of discourse practice to understand text production and text consumption, the researcher adopted communicative analysis within the framework of SPEAKING model developed by Dell Hymes.

The findings showed that 5 linguistic strategies were adopted to communicate environmental ideology in the articles published on Seub Nakhasathien Foundation's website. The strategies used were modality, metaphor, intertextuality, poetry, and rhetorical question. These linguistic strategies reflected the mindset that natural resources and environmental conservation is important and it is the duty of everyone in society to help solve environmental problems. The texts has been reproduced and emphasized so that readers realize the importance of conservation. Additionally, the texts also convince readers to give highly value to natural resources.

Keywords: language and ideology, critical discourse analysis

บทนำ

ในบรรพกาลมนุษย์ได้ให้ความสนใจกับธรรมชาติเท่าที่ควร ด้วยเหตุที่ธรรมชาติยังพอเอื้อต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้โดยไม่มีอุปสรรคใด อีกทั้งประชากรของโลกมีน้อย ทรัพยากรธรรมชาติดูเหมือนจะใช้ไม่หมด ตราบจนหลายสิบปีที่ผ่านมา มนุษย์มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้แต่ละประเทศจำเป็นต้องหาวิธีการที่จะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงต่างพยายามแสวงหาเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศด้วยการขยายเมือง ขยายการอุตสาหกรรม เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้เพียงพอกับปริมาณของประชากรที่เพิ่มขึ้น ผลที่ตามมาคือทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง เกิดปัญหามลพิษ ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม และปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย (ลัดดาวัลย์ กัณหสุวรรณ, 2541: 7-8) ด้วยเหตุดังกล่าวมนุษย์ในนานาประเทศจึงเริ่มหันมาสนใจและรู้จักคำว่าสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ส่วนในประเทศไทยแม้จะมีกฎหมายและองค์กรรองรับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม แต่ดูเหมือนปัญหาสิ่งแวดล้อมของไทยกลับทวีความรุนแรงมากขึ้นมาโดยตลอด ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกลไกการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามไม่ทันการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เนื่องจากรัฐได้เน้นการลงทุนในสาธารณูปโภคพื้นฐานทำให้มีโครงการใหญ่ ๆ เกิดขึ้นมากมายที่แม้จะช่วยตอบสนองเป้าหมายทางเศรษฐกิจ แต่ก็ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมหลายประการด้วยกัน อาทิ การสร้างถนนและเขื่อน ก่อให้เกิดปัญหาการเข้าถึงและการขนย้ายทรัพยากรออกจากป่าได้ง่ายขึ้น หรือการขยายนิคมอุตสาหกรรมที่ไม่สามารถดูแลสิ่งแวดล้อมได้อย่างเบ็ดเสร็จก็ก่อให้เกิดมลพิษและกากสารอันตราย (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2553: 17-18)

จากการที่รัฐยังคงมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจโดยมิได้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างเพียงพอ ในภาคเอกชนจึงมีกลุ่มบุคคลที่ต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยรวมตัวกันเรียกว่า “องค์กรพัฒนาเอกชน” หรือ องค์กรเอกชนอิสระที่ไม่แสวงผลกำไร (NGOs: Non-Governmental Organizations) ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐกิจที่แสวงหากำไร ก่อตั้งและดำเนินการโดยกลุ่มบุคคลที่มีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาสังคม และอยากให้การทำงานและนโยบายต่าง ๆ ของรัฐได้ถูกตรวจสอบและเปิดเผย ภายใต้พื้นฐานว่าประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา (ลักษณะพร ประกอบดี, 2562: ออนไลน์) ส่วนองค์กรพัฒนาเอกชนทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในประเทศไทยนั้นเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้นนับตั้งแต่ สืบ นาคะเสถียร ได้กระทำอัตวินิบาตกรรม ในเช้าวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2533 เพื่อเรียกร้องให้สังคมหันมาสนใจสถานการณ์ผืนป่าและสัตว์ป่าที่กำลังถูกคุกคามอย่างหนัก เนื่องจากในสมัยที่ สืบ นาคะเสถียร ดำรงตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ อาทิ ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การต่อสู้กับอิทธิพลของนักการเมือง ความสะเทือนใจจากการสูญเสียเจ้าหน้าที่เพื่อนร่วมงานขณะปฏิบัติหน้าที่ และที่สำคัญคือ ปัญหาเหล่านี้ไม่เคยได้รับความสนใจจากผู้มีอำนาจเลย สิ่งเหล่านี้กลายเป็นความกดดันที่อาจทำให้ สืบ นาคะเสถียร ตัดสินใจกระทำอัตวินิบาตกรรมในที่สุด (มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร, 2560 ข: ออนไลน์) ดังนั้น เพื่อไม่ให้ความตายของ สืบ นาคะเสถียร ต้องสูญเปล่า เพื่อน้องนักอนุรักษ์ต่างเห็นความจำเป็นที่จะต้องรักษาอุดมการณ์ของเขาให้คงอยู่ต่อไป มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรจึงได้รับอนุญาตให้ก่อตั้งขึ้น คณะกรรมการประกอบด้วยบุคคลหลากหลายสาขาอาชีพ แต่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์ตรงกับ สืบ นาคะเสถียร

มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรได้สานต่อเจตนารมณ์ของ สืบ นาคะเสถียร ที่ต้องการรักษาป่าของประเทศไทย โดยมุ่งถ่ายทอดสถานการณ์ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติให้สังคมและผู้มีอำนาจตัดสินใจรับรู้ ผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผืนป่า (มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร, 2560 ก: ออนไลน์) โดยนอกจากการปฏิบัติงานภาคสนามที่มูลนิธิดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องแล้ว การเผยแพร่แนวคิดการอนุรักษ์ผืนป่าสู่สาธารณะนับเป็นอีกงานสำคัญที่จะช่วยประชาสัมพันธ์ให้สังคมรับรู้ถึงอุดมการณ์ของมูลนิธิ มูลนิธิจึงได้ก่อตั้งเว็บไซต์ www.seub.or.th เพื่อเผยแพร่ข้อมูลความรู้ ข่าวสาร ผลงาน และเอกสารวิชาการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในรูปแบบบทความที่ประชาชนทั่วไปสามารถอ่านและเข้าใจได้ง่ายเพื่อให้คนในสังคมหันมาสนใจสถานการณ์สิ่งแวดล้อมและเป็นแนวร่วมในการอนุรักษ์สืบสานเจตนาของ สืบ นาคะเสถียร ต่อไป

บทความเผยแพร่ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมจึงเป็นหัวข้อหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะนอกจากจะทำให้ทราบถึงความสำคัญและปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันแล้ว ผู้วิจัยได้สังเกตถึงความน่าสนใจในด้านกลวิธีในการนำเสนอข้อมูลและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ให้แก่คนในสังคมได้อย่างลุ่มลึก ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้แนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาเป็นกรอบสำคัญในการศึกษา โดยศึกษาจากบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร คือ www.seub.or.th ตั้งแต่บทความแรกที่เผยแพร่จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2561 จำนวน 464 บทความ เพื่อมุ่งหวังแสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของภาษาในด้านที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม อีกทั้งมุ่งหมายให้เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อม และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทฤษฎีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาเคเสถียร
2. เพื่อศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาเคเสถียร

นิยามศัพท์

วาทกรรม (discourse) หมายถึง วิถีปฏิบัติหรือกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ภาษาทั้งเขียนและพูดเป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างความหมาย วาทกรรมจึงสัมพันธ์กับทั้งตัวบทและบริบทสังคมซึ่งจะมีเรื่องของอำนาจและอุดมการณ์แฝงอยู่ การศึกษาวาทกรรมจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้เข้าใจสังคมมากยิ่งขึ้น (กฤษฎาวรรณ หงส์ถาวรณ และจันทิมา เอี่ยมมานนท์, 2549: 7-8)

อุดมการณ์ (ideology) หมายถึง ระบบความเชื่อที่สมาชิกของกลุ่มในสังคมมีร่วมกัน โดยชุดความคิดนั้น ๆ จะสะท้อนจากการใช้ภาษา และเกี่ยวข้องกับการเอื้อประโยชน์หรือการสร้างความปลอดภัยให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคม โดยอุดมการณ์และการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งไม่ดีเสมอไป ไม่จำกัดอยู่เพียงในฐานะเครื่องมือของผู้มีอำนาจมากกว่าในสังคม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 16-17)

การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA) หมายถึง การศึกษาตามแนวทางภาษาศาสตร์ที่ผนวกกับแนวคิดทางสังคมศาสตร์ โดยมุ่งวิเคราะห์ทฤษฎีทางภาษาให้เห็นถึงอุดมการณ์บางประการที่แฝงอยู่เบื้องหลัง เพราะภาษาที่ถูกเลือกมาใช้ในสื่อล้วนแฝงด้วยความคิดบางอย่างของสังคมผ่านผู้ใช้ภาษา (กฤษฎาวรรณ หงส์ถาวรณ และจันทิมา เอี่ยมมานนท์, 2549: 10)

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย: วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

Norman Fairclough ได้เสนอกรอบการวิเคราะห์ที่เรียกว่า “กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม” (the three dimensional framework) ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ตัวบท (text) คือ ข้อมูลภาษาทั้งในระดับคำศัพท์ ไวยากรณ์ ความหมาย ระบบเสียง และการเชื่อมโยงความในระดับที่เหนือกว่าประโยค มิติที่ 2 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) หมายถึง การผลิต/กระจายตัวบท และการบริโภค/ตีความตัวบท และมิติที่ 3 วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) หมายถึง สถานการณ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับการผลิตและบริโภคตัวบท รวมถึงอิทธิพลของตัวบทที่มีต่อสังคม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 42-44)

ผู้วิจัยได้นำแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์โดยอาศัยกรอบมิติทั้งสามทางวาทกรรมของ Fairclough มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวบทและวาทกรรม เพื่อเผยให้เห็นอุดมการณ์ที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาเคเสถียร โดยในการนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาในมิติที่ 1 คือตัวบท เพื่อวิเคราะห์ทฤษฎีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ ร่วมกับมิติที่ 2 คือ วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม เพื่อวิเคราะห์การผลิต การกระจายตัวบท ตลอดจนการรับและตีความตัวบทของผู้บริโภค

ในมิติที่ 1 ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของ Teun A. Van Dijk มาเป็นแนวทางในการศึกษา กลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ เนื่องจากการศึกษาการเลือกใช้รูปภาษาเพื่อแสดงหรือปิดบังบางอย่าง ที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของกลุ่ม ผู้วิจัยจึงต้องวิเคราะห์ข้อมูลภาษาทั้งความหมายของคำและถ้อยคำ ความหมายแฝงลักษณะต่าง ๆ ความหมายเป็นนัย รวมถึงการพิจารณากลวิธีทางภาษาในระดับอื่น ๆ

ในมิติที่ 2 ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (ethnography of communication) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ เนื่องจากการศึกษาการสื่อสารที่ใช้ในสถานการณ์นั้น ๆ โดยจะศึกษาตามกรอบ การพิจารณาองค์ประกอบการสื่อสารของ Dell Hymes ที่เรียกว่า SPEAKING ตามอักษรย่อของ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ สถานที่และโอกาส (S-setting and scene) ผู้ร่วมการสื่อสาร (P-participants) จุดมุ่งหมาย (E-ends) ลำดับวัจนกรรม (A-act sequences) น้ำเสียง (K-key) เครื่องมือสื่อสาร (I-instrumentalities) บรรทัดฐาน การปฏิสัมพันธ์และการตีความ (N-norms of interaction and interpretation) ประเภทของตัวบท (G-genres) มาใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์ เนื่องจากการพิจารณาสถานที่และโอกาส ผู้ร่วมการสื่อสาร จุดมุ่งหมาย เครื่องมือ สื่อสาร และบรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์ จะทำให้เห็นภาพรวมการผลิตและกระจายตัวบท ส่วนการพิจารณา บรรทัดฐานในการตีความ ผู้รับสาร และน้ำเสียง จะทำให้เห็นภาพรวมการรับและตีความตัวบท (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 123-124)

วิธีดำเนินการ

1. ศึกษาภาพรวมของเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร (www.seub.or.th) และคัดเลือกศึกษาเฉพาะ คอลัมน์ที่นำเสนอเนื้อหาในรูปแบบบทความเผยแพร่ข้อมูลความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมจำนวน 3 คอลัมน์ ได้แก่ คอลัมน์สืบ นาคะเสถียร คอลัมน์ป่าตะวันตก และคอลัมน์บทความ

2. จัดระเบียบข้อมูลบทความที่คัดเลือกไว้และรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจนได้บทความที่จะนำมาศึกษา จำนวนทั้งหมด 464 บทความ

3. วิเคราะห์บทความตามแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Fairclough ตาม กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม โดยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ตัวบท หมายถึง การวิเคราะห์อุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่สื่อผ่านกลวิธีทาง ภาษาที่ปรากฏในตัวบท โดยพิจารณาทั้งในระดับคำศัพท์ ไวยากรณ์ ความหมาย ระบบเสียง และการเชื่อมโยง ความในระดับที่เหนือกว่าประโยค

3.2 การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม หมายถึง การวิเคราะห์โดยใช้แนวทางการศึกษา ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารตามการพิจารณาองค์ประกอบการสื่อสารของ Hymes เป็นกรอบในการศึกษา เพื่อให้เข้าใจกระบวนการผลิต การกระจายตัวบท ตลอดจนการรับและตีความตัวบทของผู้บริโภค

4. เรียบเรียงและรายงานผลการวิจัย โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ตัวบทและวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม

5. สรุปผลการศึกษาทั้งตัวบท วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรโดยอาศัยกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ผลการวิจัยด้วยทบทวนในมิติที่ 1 กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และผลการวิจัยวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในมิติที่ 2 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลวิธีทางภาษาในการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จากการวิเคราะห์บทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบกลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้อุปลักษณ์ การใช้สัทพจน์ การใช้บทประพันธ์ และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ ดังนี้

1.1 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ (modality)

คำแสดงทัศนภาวะที่ปรากฏในกลุ่มข้อมูลบทความเป็นถ้อยคำที่แสดงเจตนาบางอย่างของผู้เขียนเพื่อชักนำให้ผู้อ่านเกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้อ่านจะกระทำในอนาคต (จันทิมา อังคพณิกิจ, 2561: 196-197) จากการศึกษาพบคำแสดงทัศนภาวะที่ปรากฏในบทความบนเว็บไซต์ ได้แก่ คำว่า ต้อง สมควร ควร เพื่อชักจูงให้ผู้อ่านทราบว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนในสังคม มิใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ผมเห็นว่าเป็นโครงการบุกเบิกที่สำคัญยิ่ง เพราะทิศทางของอนาคตนั้น การรักษาผืนป่า ตลอดจนฐานทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นป่าชายเลน ชายฝั่งทะเล หรือแม่น้ำ ลำธาร ฯลฯ ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

(คนกับธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมกันอยู่รอด (ตอนที่ 1)

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2561: ออนไลน์)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความจากบทความที่ผู้เขียนกล่าวถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยได้ยก ‘โครงการจอมป่า’ (JOMPA: Jointed Management of Protected Areas) หรือ ‘โครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม’ ซึ่งเป็นโครงการการทำงานอนุรักษ์ผืนป่าตะวันตกร่วมกับชาวบ้านมาเป็นตัวอย่างในการอนุรักษ์เพื่อแสดงให้เห็นว่าการดำเนินโครงการนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหรือชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จะเห็นได้ว่าผู้เขียนมีการใช้คำว่า ต้อง เพื่อชักนำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าการจะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้น จำเป็นต้องให้ประชาชนทุกคนทำงานร่วมกันถึงจะประสบความสำเร็จ ซึ่งประชาชนทุกคนที่กล่าวถึงนั้นได้รวมถึงตัวผู้อ่านด้วยนั่นเอง

1.2 การใช้อุปลักษณ์ (metaphor)

การใช้อุปลักษณ์เป็นกลวิธีทางภาษากลวิธีหนึ่งที่ผู้เขียนใช้สื่อสารเพื่อให้เกิดจินตภาพบางอย่างและเพื่อให้เกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่านในลักษณะพรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึงด้วยการเปรียบเทียบและทำให้การสื่อแทนความคิดของผู้เขียนมีสีสันมากขึ้น (จันทิมา อังคพณิกิจ, 2561: 209)

จากการวิเคราะห์บทความในเว็บไซต์พบว่าผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการใช้อุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงชุดความคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม โดยปรากฏกลวิธีประเภทอุปลักษณ์เชิงภาพพจน์ (figurative metaphor) ซึ่งเป็นการใช้ภาษาเพื่อแสดงการเปรียบเทียบในลักษณะที่นำเอาสิ่งที่ต่างกัน 2 สิ่งหรือมากกว่าแต่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกันหรือคล้ายคลึงกันมาเปรียบเทียบกับกัน ในลักษณะการเปรียบเทียบโดยใช้คำเชื่อม เป็น และอาจรวมไปถึงการใช้ความเปรียบแบบอุปมาที่เป็นการเปรียบเทียบเหมือนด้วย (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 209) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2 ...จากคนไม่กี่คนในวันแรก หลอมรวมเป็นกระแสนุรักษ์ผืนป่าแม่वंก สะสมเหมือนหยดน้ำ
ก่อรวมเป็นพลังหวังสร้างแรงสะท้อน ให้สังคมหันกลับมาองว่าธรรมชาติถูกทำร้ายจนเกินพอแล้ว...

(กอดแม่वंก : 388 กิโลเมตร จากผืนป่าสู่มหานคร
รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์, 2561: ออนไลน์)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของบทความรายงานกิจกรรมเดินเท้าจาก อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ ถึงหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร เพื่อยื่นหนังสือต่อเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อคัดค้านโครงการสร้างเขื่อนแม่वंก โดยมีการเปรียบประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการคัดค้านเป็นพลังมวลชนที่ทำหน้าที่ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติมิให้ถูกทำลายจากการสร้างเขื่อนเหมือน หยดน้ำหลายหยดที่ก่อรวมกันจนมีพลังอันยิ่งใหญ่สามารถส่งสาส์นไปยังผู้บริหารประเทศได้

1.3 การใช้สหพท (intertextuality)

สหพทเป็นลักษณะของตัวบทที่สื่อให้รู้ว่ามีความคิดอื่นหรือตัวบทอื่นที่มีอยู่ก่อนแล้วปรากฏอยู่ด้วย ตัวบทปัจจุบันได้มีความสัมพันธ์เชิงตอบสนอง ตอบโต้ หรือปฏิสัมพันธ์กับตัวบทหรือวาทกรรมที่มีอยู่ก่อนแล้วเหล่านั้นในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 212-213)

จากการวิเคราะห์บทความในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีการใช้สหพทเพื่อสื่อถึงชุดความคิดการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม โดยปรากฏเป็นประเภทสหพทวาทกรรม (interdiscursivity) คือการใช้ถ้อยคำหรือแบบของการพูดที่แสดงวงศ์พทในชุดความคิดของวาทกรรมอื่น ผู้เขียนได้นำคำศัพท์ดังกล่าวมานำเสนอและเรียบเรียงอยู่ในตัวบทของตนอย่างแนบเนียน เรียงร้อยเป็นเรื่องเดียวกัน (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 214) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3 “ยุคเขื่อนน้ำโจนมันเป็นบุญของประเทศที่มีหลายภาคส่วนออกมาต่อสู้เนื่องจากไม่เห็นด้วยทั้งนักศึกษา นักข่าว กลุ่มสตรี เนื่องจากมีแม่ค้าเยอะ บ้างก็เป็นแม่ค้าขายผัก หลายคนมีฝีมือในการทำอาหาร ก็ช่วยกันระดมทำอาหารได้อย่างสบาย เวลาประท้วงหน้าศาลหลักเมืองทั้งกระทะใบบัวเรายกขึ้นยกลงกันเป็นว่าเล่น ทำอาหารเลี้ยง และกลายเป็นความผูกพัน พอไปต่อสู้และมีข้อมูลก็มีความรู้สึกว่ หากเราไม่สู้เราก็คงต้องทนร้อนอย่างนี้”

(30 ปี การคัดค้านเขื่อนน้ำโจน จากความทรงจำของคนในเหตุการณ์
พัชรดา พงษ์ปภัสร์, 2560: ออนไลน์)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการใช้ถ้อยคำที่อยู่ในแวดวงคำศัพท์ของพุทธศาสนา คือคำว่า *บุญ* ซึ่งผู้เขียนได้นำมาผนวกกับชุดความคิดเรื่องการร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติของคนในสังคม โดยสื่อให้เห็นว่าการที่ประชาชนทุกคน แม้จะมาจากหลากหลายอาชีพ ไม่ใช่เพียงคนในแวดวงนักอนุรักษ์ หากมีความกล้าที่จะต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติก็นับเป็นความโชคดียิ่งของวงการสิ่งแวดล้อมไทย

1.4 การใช้บทประพันธ์ (poetry)

บทประพันธ์เป็นศิลปะการประพันธ์ประเภทหนึ่งในภาษาไทยที่ต้องอาศัยคุณสมบัติทางเสียงและคำในภาษามาเรียงร้อยให้มีสัมผัส จังหวะและทำนองเกิดขึ้นในตัวบทอย่างมีกฎเกณฑ์หรือที่เรียกว่า ฉันทลักษณ์ เพื่อสื่อแทนความคิดหรือประสบการณ์ของผู้เขียนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (จินตนา อังคณชกิจ, 2561: 217)

จากการศึกษาบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร ปรากฏการใช้กลวิธีการใช้บทประพันธ์เพื่อสื่อถึงชุดความคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4 ป่าไม้ให้ร่มเย็น	อีกทั้งเป็นแหล่งทรัพยากรน้ำ
ต้นไม้เป็นสินค้า	น้ำ-ดิน-ฟ้า เป็นผลพลอยได้
<u>รักเกิดช่วยรักษา</u>	<u>ปกป้องป่าให้พันธุ์ภัย</u>
ถ้าขาดซึ่งป่าไว้	ประเทศไทยคงล่มจม
บุกรุกแผ้วถางป่า	ผลได้มากคงไม่สม
น้ำท่วมดินทับถม	ต้องซานซมเมื่อภัยมา
ทรัพยากรป่าไม้	หากรู้จักใช้มีคุณค่า
ต้นทุนเก็บรักษา	แม้ชาติหน้ายังเหลือเพื่อ

(คำขวัญ-ป่าไม้

สืบ นาคะเสถียร, 2560 ก: ออนไลน์)

บทประพันธ์ข้างต้นเป็นบทประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี 11 ที่แต่งขึ้นโดย สืบ นาคะเสถียร ที่ได้แสดงความรู้สึกและทัศนคติที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติ เนื้อหาจึงเป็นการบรรยายถึงความสำคัญและประโยชน์ของป่าไม้ จึงได้เชิญชวนให้คนในสังคมร่วมกันรักษาป่าอันจะเห็นได้จากข้อความ *รักเกิดช่วยรักษา ปกป้องป่าให้พันธุ์ภัย* นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าที่จะเกิดขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนในสังคมควรจะช่วยกันอนุรักษ์ไว้

1.5 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ (rhetorical question)

คำถามวาทศิลป์ คือ คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่เว้นที่ว่างให้ผู้อ่านได้คิดหาคำตอบเอง และผู้เขียนคาดหวังให้ผู้อ่านคิดตอบให้ได้อย่างถูกต้องตรงกับที่ผู้เขียนต้องการ (ธีระ บุชบกแก้ว, 2553: 61

อ้างจาก Fowler, 1991: 40) จากการศึกษาพบว่าการใช้กลวิธีดังกล่าวในการทิ้งท้ายเพื่อให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5 ป่าไม้เป็นทรัพยากรของชาติเป็นสมบัติส่วนรวมของคนทั้งประเทศ ไม่ได้ให้ประโยชน์เฉพาะต้นไม้ที่ตัดออกมาขายได้เท่านั้น แต่ยังเป็นทรัพยากรส่วนรวมที่ให้ความอุดมสมบูรณ์แก่ดินและน้ำ ควบคุมความผันแปรของดินฟ้าอากาศ เป็นทรัพยากรที่เกิดมาคู่กับแผ่นดิน เป็นสมบัติส่วนรวมของคนทั้งชาติที่คนไทยทุกคนควรจะได้ร่วมกันปกป้องคุ้มครองไว้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ไม่เฉพาะแต่คนรุ่นนี้เท่านั้น แต่สมควรจะได้รับการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์อย่างถูกต้อง เพื่อที่จะให้ทรัพยากรส่วนรมนี้อยู่เป็นมรดกตกทอดไปยังลูกหลานไทยทุกคนมิใช่หรือ

(เบื้องหลังการทำไม้ที่เขื่อนเชี่ยวหลาน
สืบ นาคะเสถียร, 2560 ข: ออนไลน์)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความจากบทความที่ได้กล่าวถึงทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นทรัพยากรส่วนรวมของทุก ๆ คนในสังคม ดังนั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ควรจะช่วยกันปกป้องรักษาไว้เป็นมรดกไปยังคนรุ่นต่อ ๆ ไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มิใช่เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์เพื่อกลุ่มคนบางกลุ่ม ผู้เขียนจึงได้ใช้กลวิธีคำถามเชิงวาทศิลป์ทิ้งท้ายว่าทรัพยากรธรรมชาตินั้นจึงสมควรที่จะช่วยกันอนุรักษ์ไว้ มิใช่หรือ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดการตระหนักตาม

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาทั้งหมดนี้ ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีต่าง ๆ เพื่อสื่อให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนได้เน้นย้ำว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม เพื่อให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันว่าเป็นวาระสำคัญที่ต้องแก้ไขและต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนทุกคน โดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านเกิดจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรอันเป็นทรัพย์ของชาติ และเกิดการกระทำหรือมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

2. วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร ผู้วิจัยได้นำกรอบการพิจารณาองค์ประกอบการสื่อสารของ Hyms หรือ SPEAKING ตามทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารมาใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบในการสื่อสารมีดังนี้

2.1 สถานที่และโอกาส (S-setting and scene)

สถานที่และโอกาสดำรงองค์ประกอบการสื่อสารของ Hyms หมายถึง สถานที่และโอกาสที่เกิดการสื่อสารขึ้น ซึ่งสถานที่ที่เกิดการสื่อสารคือพื้นที่บนอินเทอร์เน็ตที่ผู้ผลิตได้ส่งสารหรือเผยแพร่บทความเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านเว็บไซต์ขององค์กร คือ www.seub.or.th ต่อสาธารณชน โดยการส่งสารในลักษณะนี้เกิดขึ้นเพียงทางเดียว (one-way communication) เนื่องจากเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียรมีรูปแบบการเผยแพร่ข่าวสารจากองค์กรสู่สาธารณชนเพียงทางเดียว ผู้รับสารไม่สามารถโต้ตอบกับผู้ส่งสาร

ในสื่อกลางเดียวกันได้ อย่างไรก็ตามการสื่อสารในรูปแบบการเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ตนี้เป็นการสื่อสารที่สามารถกระจายสารได้อย่างไม่จำกัด อินเทอร์เน็ตจึงกลายเป็นสถานที่ที่ผู้รับสารสามารถเข้าถึงได้จำนวนมาก

ส่วนโอกาสที่เกิดการสื่อสารนั้นจะเกิดขึ้นนับตั้งแต่ผู้จัดทำบทความได้เผยแพร่บทความลงในเว็บไซต์เป็นต้นไป เนื่องจากบทความมีลักษณะการเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่เปิดทำการอยู่ตลอดเวลาจึงทำให้ผู้บริโภครับสารได้ทุกเวลาอย่างไม่จำกัดระยะเวลา ดังนั้นการส่งสารและการรับสารจึงไม่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ผู้รับสารสามารถบริโภคตัวบทได้ตลอดเวลา นับตั้งแต่มีการเผยแพร่บนเว็บไซต์

2.2 ผู้ร่วมการสื่อสาร (P-participants)

ผู้ร่วมการสื่อสาร หมายถึง ผู้ที่มีส่วนในการสื่อสารทั้งผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และผู้อยู่ใกล้เคียงที่มีผลต่อการสื่อสารนั้น ๆ เมื่อพิจารณาจากกลุ่มข้อมูลจะพบว่าผู้ส่งสารคือผู้ผลิตบทความในเว็บไซต์ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายสื่อสารองค์กรของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้เรียบเรียงและเผยแพร่บทความ บุคคลผู้อยู่ในแวดวงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนักวิชาการ นักเขียน เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าผู้ให้สัมภาษณ์บทความเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงผู้เชี่ยวชาญจากสำนักข่าวหรือองค์กรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่างประเทศที่ทางมูลนิธิได้นำบทความมาแปลเป็นภาษาไทยอีกชั้นหนึ่ง จะเห็นได้ว่าผู้ส่งสารเหล่านี้เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้น กลุ่มข้อมูลหรือตัวบทความจึงมีความน่าเชื่อถือ บุคคลเหล่านี้จึงมีบทบาทโดยตรงในการกำหนดเนื้อหาของตัวบทและสามารถชักจูงความคิดให้กับผู้อ่านได้ ส่วนผู้รับสารคือผู้อ่านบทความในเว็บไซต์ โดยกลุ่มเป้าหมายหลักคือประชาชนทั่วไป ดังจะเห็นได้จากส่วนหนึ่งของวิสัยทัศน์ขององค์กรที่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนถึง การเป็นองค์กรสาธารณะของไทยที่ขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ผืนป่าและสัตว์ป่าที่สำคัญ โดยการจัดการฐานความรู้ ข้อมูลทางวิชาการ ประกอบการตัดสินใจ พร้อมเผยแพร่สู่สาธารณะด้วยงานสื่อสารที่ทันสมัย และเมื่อพิจารณารูปแบบเนื้อหาในบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรจะพบการนำเสนอเรื่องราวความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผืนป่า สัตว์ป่า ระบบนิเวศวิทยาที่นำข้อมูลมาเรียบเรียงให้เข้าใจได้ง่าย เห็นได้จากการใช้ภาษาในบทความที่ไม่ซับซ้อน หากมีการใช้คำศัพท์วิชาการหรือศัพท์เฉพาะทางจะมีคำอธิบายกำกับไว้เสมอเพื่อให้บุคคลทั่วไปเข้าใจได้แม้จะไม่ได้อยู่ในแวดวงอนุรักษ์ก็ตาม

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากช่องทางการเผยแพร่คือเว็บไซต์ อาจสันนิษฐานได้ว่ากลุ่มผู้รับสารของบทความเหล่านี้น่าจะเป็นกลุ่มที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่าย คือกลุ่มชนชั้นกลางขึ้นไป เนื่องจากการเข้าถึงช่องทางการสื่อสารนี้จำเป็นต้องมีอุปกรณ์ในการรับสาร การมีกลุ่มเป้าหมายคือบุคคลทั่วไปเช่นนี้จะทำให้สาธารณชนได้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและมีส่วนร่วมในการหยุดยั้งปัญหาดังกล่าว เมื่อพิจารณาทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารร่วมกันจะเห็นได้ว่าผู้ส่งสารคือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ผู้รับสารคือประชาชนทั่วไปที่อาจมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า การนำเสนอข้อมูลจากสารที่ผลิตโดยผู้ที่มีความรู้มากกว่าภายใต้โครงสร้างที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยตรงจึงทำให้ตัวบทมีความน่าเชื่อถือ ส่วนผู้บริโภคเองก็มีแนวโน้มที่จะเชื่อมั่นในกลุ่มข้อมูล

2.3 จุดมุ่งหมาย (E-ends)

จุดมุ่งหมาย หมายถึง เป้าหมายหรือผลที่ต้องการบรรลุในการสื่อสารนั้น เมื่อพิจารณาจากกลุ่มข้อมูลจะพบว่าจุดมุ่งหมายของการเผยแพร่บทความในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของมูลนิธิ และ 2) เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของมูลนิธิ

จุดมุ่งหมายที่เด่นชัดประการแรกของการเผยแพร่บทความในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรคือเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของมูลนิธิ โดยรูปแบบบทความจะเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับข่าวสารที่เกิดขึ้นภายในองค์กร การเผยแพร่ผลงานที่ดำเนินการโดยมูลนิธิ การให้รายละเอียดเกี่ยวกับกำหนดการของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางมูลนิธิจัดขึ้น รวมถึงการเชิญชวนให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนองค์กร เช่น การประชาสัมพันธ์กิจกรรมเสวนาในโอกาสต่าง ๆ ที่มูลนิธิจัดขึ้น การประชาสัมพันธ์สินค้าที่ผลิตโดยมูลนิธิ การประชาสัมพันธ์ช่องทางการบริจาคเงินและสิ่งของเพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า

2) เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม

นอกจากจะทำหน้าที่เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมที่มูลนิธิจัดขึ้นแล้วจุดมุ่งหมายที่เด่นชัดคือเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม เกิดจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ โดยรูปแบบจะเป็นการเผยแพร่บทความวิชาการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ของปัญหาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การนำเสนอบทความเกี่ยวกับชีวิตเสือโคร่ง เพื่อให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของสัตว์ที่เป็นดัชนีชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่า และผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของเสือโคร่งจากการสร้างเขื่อนทั้งเป็นการทำลายแหล่งอาหารและพื้นที่อาศัย การนำเสนอชุดความรู้เช่นนี้เป็นการโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาการทำลายป่าไม้ และเกิดจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ

2.4 ลำดับวัจนกรรม (A-act sequences)

ลำดับวัจนกรรม หมายถึง ลำดับของถ้อยคำที่สื่อเจตนาต่าง ๆ ในการสื่อสาร จากการศึกษากลุ่มข้อมูล คือบทความที่เผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีลักษณะเด่นคือการนำข้อเท็จจริงมานำเสนอและสอดแทรกด้วยทรรศนะของผู้เขียน จึงมีลักษณะการเรียงลำดับวัจนกรรม คือมักเริ่มด้วยการเปิดเรื่อง การอธิบายรายละเอียด และปิดเรื่องด้วยการเสนอแนะหรือตั้งประเด็นทิ้งท้ายให้ผู้อ่านได้ขบคิดต่อ มีรายละเอียดดังนี้

1) การเปิดเรื่อง

ผู้เขียนมักเริ่มต้นบทความด้วยการเกริ่นนำถึงประเด็นเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างคร่าว ๆ อาจมีความยาวเป็นข้อความประโยคเดียวไปจนถึงหลายย่อหน้า เพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้อ่านและดึงดูดให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราวจนจบ

2) การอธิบายรายละเอียด

เมื่อเกริ่นนำแล้วผู้เขียนจะนำเข้าสู่เนื้อเรื่องซึ่งเป็นการอธิบายรายละเอียดที่ผู้เขียนได้ศึกษาข้อมูลและนำมาเรียบเรียงให้ผู้อ่านได้ทราบ อาจเป็นการนำหลักฐานงานวิจัยมาอธิบาย หรือเป็นการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้พบเห็นเกี่ยวกับหัวข้อนั้น ๆ ในส่วนนี้อาจมีวัจนกรรมแสดงความรู้สึกสอดแทรกอยู่ด้วยเพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วมไปกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

3) การปิดเรื่อง

เมื่อผู้เขียนได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นนั้น ๆ แล้ว ส่วนสุดท้ายของบทความจะเป็นข้อความสรุปที่จะช่วยนำความคิดของผู้อ่านให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนตั้งไว้ ผู้เขียนอาจแสดงความคิดเห็นส่วนตัวต่อประเด็นนั้น ๆ และใช้วัจนกรรมแสดงเหตุ-ผลเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวบทความมีความยาวตั้งแต่ข้อความประโยคเดียวไปจนถึงย่อหน้า โดยอาจเป็นการสรุปถึงประเด็นสำคัญอีกครั้ง หรืออาจทิ้งท้ายให้ผู้อ่านได้ขบคิดเองต่อไป

2.5 น้ำเสียง (K-key)

น้ำเสียง หมายถึง น้ำเสียงและวิธีการสื่อสารที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยในการตีความหมาย เช่น จริงจัง ที่เล่นทีจริง เศร้า ฯลฯ จากการศึกษาข้อมูลบทความ พบว่ามีการใช้น้ำเสียง 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) น้ำเสียงแสดงความจริงจัง 2) น้ำเสียงแสดงความเป็นกันเอง 3) น้ำเสียงแสดงอารมณ์โกรธหรือเศร้า มีรายละเอียดดังนี้

1) น้ำเสียงแสดงความจริงจัง

เนื่องจากบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาเคเสถียรส่วนใหญ่เป็นบทความเชิงวิชาการที่เผยแพร่เรื่องราวความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่จึงเป็นภาษาระดับกึ่งทางการ น้ำเสียงที่ใช้ในการสื่อสารจึงมีความจริงจังเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น แต่รูปแบบมีลักษณะไม่ซับซ้อน ใช้ถ้อยคำระดับสามัญแต่ยังคงความสุภาพอยู่ (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และอารียา หุตินทะ, 2555: 10)

2) น้ำเสียงแสดงความเป็นกันเอง

บางบทความปรากฏการใช้ภาษาระดับสนทนาเพื่อแสดงน้ำเสียงแบบเป็นกันเอง ส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในบทความประเภทบทสัมภาษณ์และปาฐกถา เนื่องจากเป็นการถอดคำพูดของผู้พูดในวาระที่ผู้เขียนได้มีโอกาสพูดคุยอย่างเป็นกันเองกับผู้ให้สัมภาษณ์ หรือเป็นการอภิปรายถึงประเด็นต่าง ๆ ให้ประชาชนทั่วไปฟัง เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการแสดงความคิดเห็น หรือการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ ทำให้ผู้พูดใช้ภาษาระดับสนทนาเหมือนการเล่าเรื่องให้ฟัง

3) น้ำเสียงแสดงอารมณ์โกรธหรือเศร้า

บางบทความปรากฏการใช้ภาษาปากปะปนอยู่ด้วย ส่วนใหญ่จะพบในบทความประเภทปาฐกถาที่เป็นการถอดคำพูดจากผู้พูดในวาระที่ได้ปาฐกถาในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางมูลนิธิได้จัดขึ้น ภาษาปากที่ปรากฏส่วนใหญ่จะแสดงถึงอารมณ์โกรธหรือเศร้าของผู้พูดที่มีต่อประเด็นหรือหัวข้อที่ปาฐกถา

2.6 เครื่องมือสื่อสาร (I-instrumentalities)

เครื่องมือสื่อสาร หมายถึง ช่องทางการสื่อสาร รูปแบบของถ้อยคำ และลีลาภาษา เช่น สื่อแบบตัวต่อตัวสื่อผ่านอินเทอร์เน็ต ใช้ภาษาแบบทางการหรือกันเอง ฯลฯ จากการศึกษาพบว่าเครื่องมือที่มูลนิธิสืบนาเคสเสถียรใช้ในการถ่ายทอดตัวบท คือการใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่บทความ ส่วนการจัดวางรูปแบบบทความส่วนใหญ่จะมีความยาวไม่มาก ตั้งแต่ 1-15 หน้ากระดาษขนาด A4 มีภาพสีประกอบสอดแทรกอยู่ในทุกบทความ อย่างน้อย 1 ภาพเสมอ มีการจัดย่อหน้าอย่างเป็นระเบียบเพื่อความสบายตา ส่วนลักษณะทางภาษาในการสื่อสาร มีตั้งแต่ภาษาระดับกึ่งทางการจนถึงภาษาปาก การใช้เครื่องมือสื่อสารในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ผลิตได้กำหนดรูปแบบการสื่อสารให้มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตของคนในสังคม กล่าวคือ ในยุคดิจิทัลที่อินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลสูงต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของคน ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการอ่านของผู้่านหนังสือจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและคนหนุ่มสาวที่หันไปอ่านหนังสือ รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และเรื่องราวที่ตนเองสนใจผ่านอินเทอร์เน็ตโดยการอ่านบนโทรศัพท์มือถือ (smart phone) หรือคอมพิวเตอร์ แทนการอ่านหนังสือที่พิมพ์เป็นเล่ม ก่อให้เกิดพฤติกรรมการอ่านที่เรียกว่า “hyper reading” คือ อ่านแบบสมาธิสั้น หรืออ่านแบบเร็ว ๆ เนื่องจากผู้อ่านไม่นิยมที่จะอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาจำนวนมาก หรือต้องใช้เวลาในการอ่านนาน (ศุภณีย์ เรียบเลิศศิริ, 2563: ออนไลน์) การกำหนดรูปแบบเครื่องมือสื่อสารให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการบริโภคของผู้คนจึงเป็นการช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านสามารถรับสารได้มากขึ้น เนื่องจากรูปแบบการสื่อสารมีความสะดวกสบายต่อการอ่าน อีกทั้งผู้ใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มวัยรุ่นและผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ผู้ผลิตคาดหวังว่าจะสามารถเข้าถึงตัวบท และสามารถชักจูงให้มีความคิดความเชื่อตามที่ผู้ผลิตเผยแพร่ เมื่อผู้รับสารมีอุดมการณ์ตามที่ผู้ผลิตคาดหวังแล้ว อาจก่อให้เกิดความมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม เกิดเป็นเครือข่ายนักอนุรักษ์หรือผู้มีใจรักในสิ่งแวดล้อมต่อไป

2.7 บรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (N-norms of interaction and interpretation)

บรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์และการตีความ หมายถึง ความเชื่อและความรู้จากวัฒนธรรมนั้น ๆ ที่กำกับการสื่อสารและการตีความสาร ในด้านบรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์นั้นเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว คือผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่ได้พบหน้ากัน ผู้ส่งสารจะเป็นฝ่ายส่งสารไปยังผู้รับสารเพียงฝ่ายเดียว เนื่องจากช่องทางการสื่อสารคือเว็บไซต์ที่เผยแพร่บทความโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้สนทนาหรือแสดงความคิดเห็นกับผู้เขียน ผู้ส่งสารจะเป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้รับสารทำให้ผู้ส่งสารมีอำนาจเหนือกว่า จึงมีบทบาทในการกำหนดวาทกรรมและสามารถชักจูงความคิดของผู้อ่านได้ง่าย เห็นได้จากการมีชื่อผู้เขียน ผู้ให้สัมภาษณ์ หรือผู้เรียบเรียง กำกับไว้ที่ส่วนท้ายของบทความเสมอ ผู้รับสารจึงรู้จักผู้ส่งสารฝ่ายเดียว ในขณะที่ผู้ส่งสารจะไม่สามารถรู้จักผู้อ่านได้ การกำหนดให้ผู้ส่งสารเป็นผู้ที่มีความรู้มากกว่าผู้รับสาร จะช่วยให้ตัวบทมีความน่าเชื่อถือ ผู้ส่งสารจึงมีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาของตัวบทที่แฝงด้วยชุดความคิดต่าง ๆ แล้วถ่ายทอดผ่านกลวิธีทางภาษาทำให้สามารถโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารคล้อยตามชุดความคิดหรือทฤษฎีของผู้ส่งสาร โดยเฉพาะในเรื่องของการตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อม การที่ผู้ส่งสารมุ่งเน้นถ่ายทอดสถานการณ์ปัญหาและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมย่อมคาดหวังว่าจะช่วยกระตุ้นจิตสำนึกของผู้อ่านได้ว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เป็นเรื่องสำคัญ ควรให้ความสนใจ และลงมือแก้ไขปัญหาย่างเป็นรูปธรรม ส่วนบรรทัดฐานของการตีความ ผู้รับสารจะยอมรับอำนาจที่เหนือกว่าของผู้ส่งสาร เนื่องจากตัวบทผลิตโดยกลุ่มผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะมากกว่าตน ผู้รับสารจึงยอมรับและเชื่อตามทรรศนะของผู้ส่งสารที่แฝงอยู่ในตัวบท แต่ระดับการยอมรับและเชื่อในตัวสารอาจแตกต่างกันไป กล่าวคือ การเกิดจิตสำนึกในการให้ความสำคัญงานด้านสิ่งแวดล้อมอาจแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล เห็นได้จากพฤติกรรมของผู้รับสารที่แสดงออกแตกต่างกันไป ผู้รับสารบางคนเมื่ออ่านบทความอาจเกิดความรู้สึกร่วมไปกับผู้ส่งสารเท่านั้น บางคนอาจยอมรับและปฏิบัติตามสิ่งที่ผู้ผลิตชี้แนะ เช่น การเกิดความรู้สึกสะท้อนใจร่วมไปกับเรื่องราวในบทความ การนำประเด็นในบทความของมูลนิธิไปแสดงความคิดเห็นต่อในโซเชียลมีเดีย การโอนเงินบริจาคสนับสนุนองค์กร การเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กร เป็นต้น

2.8 ประเภทของตัวบท (G-genres)

ประเภทของตัวบท หมายถึง ประเภทของตัวบท (textual categories) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การสื่อสาร เช่น การบรรยายในชั้นเรียน รายงานข่าว การสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ ฯลฯ เมื่อพิจารณาจากกลุ่มข้อมูลพบว่าประเภทของตัวบท คือบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ ซึ่งจากการพิจารณาตามรูปแบบบทความลักษณะเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของการเผยแพร่ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) บทความสารคดี 2) บทความแสดงความคิดเห็น และ 3) บทความประชาสัมพันธ์ มีรายละเอียดดังนี้

1) บทความสารคดี

สารคดี คือข้อเขียนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจะเผยแพร่ความรู้ซึ่งมีสารประโยชน์ ในขณะเดียวกันก็ใช้วิธีเขียนที่ก่อให้เกิดความบันเทิงใจแก่ผู้อ่านด้วย มีลักษณะบางอย่างคล้ายตำรา คือมุ่งให้ความรู้ แต่สิ่งที่ต่างกับตำราคือ การเขียนตำราไม่ใช้วิธีสร้างความบันเทิง แต่บรรจุเนื้อหาวิชาลงไปมาก ๆ เรียบเรียงตามเนื้อหาความรู้ ไม่ใช้การบรรยายที่น่าเพลิดเพลิน ไม่ใช้โวหารชวนให้ตื่นเต้น สารคดีจึงมีส่วนประกอบสำคัญ คือข้อมูลที่ให้ความรู้ตามข้อเท็จจริง ข้อมูลที่เป็นทรรศนะของผู้เขียน และภาษาที่ชวนให้อ่านอย่างเพลิดเพลิน (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และอารียา หุตินทะ, 2555: 138)

บทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาเคเสถียรส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ข้อมูลความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น รายงานสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกร็ดความรู้เกี่ยวกับป่า สัตว์ป่า และระบบนิเวศ เรื่องราวของกลุ่มคนที่ทำงานเกี่ยวกับป่าและสัตว์ป่า มุ่งนำเสนอข้อเท็จจริงซึ่งมีแหล่งอ้างอิงข้อมูลกำกับเพื่อสนับสนุนเนื้อหา สอดแทรกด้วยทรรศนะของผู้เขียนที่มีต่อประเด็นนั้น ๆ โครงสร้างของบทความจะประกอบด้วย ความนำ ส่วนเชื่อม เนื้อเรื่อง และความจบ

2) บทความแสดงความคิดเห็น

บทความประเภทแสดงความคิดเห็นมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนวคิดต่อเหตุการณ์ เรื่องราว หรือประเด็นปัญหาต่าง ๆ เช่น บทความสัมภาษณ์ผู้ที่ทำงานในแวดวงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อถ่ายทอดความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ ปาฐกถาในกิจกรรมตามวาระต่าง ๆ แลกเปลี่ยนของมูลนิธิสืบนาเคเสถียรที่มีต่อประเด็นต่าง ๆ ในสังคม

3) บทความประชาสัมพันธ์

บทความประชาสัมพันธ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการทำงานของมูลนิธิ สืบนาเคเสถียรในพื้นที่ป่าตะวันตกและการทำงานเชิงนโยบายให้สาธารณชนรับทราบความเคลื่อนไหวของ มูลนิธิ อีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่ทางมูลนิธิจะจัดขึ้นในโอกาสต่าง ๆ รวมถึงประชาสัมพันธ์ การขายสินค้าต่าง ๆ เพื่อนำรายได้มาสนับสนุนองค์กร

เมื่อพิจารณาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาเคเสถียร พบว่ากระบวนการผลิตและการกระจายตัวบทนั้น ผู้ผลิตบทความคือบุคลากรในมูลนิธิที่ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้เขียน และเรียบเรียงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นมาเผยแพร่ในเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของมูลนิธิ รวมถึงข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนการบริโภคและตีความตัวบทนั้น ผู้อ่านจะรับสาร ทางเดียวผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต น้ำเสียงที่ใช้ส่วนใหญ่จะแสดงความจริงจังเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจและ ตระหนักถึงปัญหาสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิ สืบนาเคเสถียร สามารถอภิปรายผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาเคเสถียร มีทั้งหมด 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้อุปลักษณ์ การใช้สัทพจน์ การใช้บทประพันธ์ และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ กลวิธีทางภาษาเหล่านี้ได้มีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนให้อุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีความ โดดเด่นขึ้น เนื่องจากการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายเป็นการช่วยเสริมให้ตัวบทมีความน่าเชื่อถือ และยังทำให้ผู้เขียนสามารถแฝงอุดมการณ์ต่าง ๆ ไว้ในตัวบทได้อย่างแยบยล และมีอิทธิพลในการโน้มน้าวใจ ผู้รับสารให้คล้อยตามมุมมองความคิดของผู้เขียน ส่งผลให้ผู้อ่านเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากผู้เขียนได้เน้นย้ำว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม เพื่อให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันว่าเป็นวาระสำคัญที่ต้องแก้ไขและต้องอาศัย ความร่วมมือจากประชาชนทุกคน โดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านเกิดจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรอันเป็นทรัพย์ ของชาติ และอาจคาดหวังให้ผู้อ่านเกิดการกระทำหรือมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

2. วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาเคเสถียร จากที่ได้วิเคราะห์องค์ประกอบ การสื่อสาร ผู้วิจัยจะนำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาอภิปรายให้เห็นวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความ โดยจำแนก เป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การผลิตและกระจายตัวบท และ 2) การบริโภคและตีความตัวบท มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การผลิตและกระจายตัวบท

จากการศึกษาพบว่า ตัวบท คือบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาเคเสถียร ผลิต ขึ้นโดยบุคคลผู้ทำงานอยู่ในแวดวงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนักวิชาการ นักเขียน เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า ทั้งจาก ในประเทศและต่างประเทศทำหน้าที่เป็นผู้เขียนหรือผู้ให้สัมภาษณ์ โดยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายสื่อสารองค์กรของมูลนิธิ

สืบาคะเสถียรทำหน้าที่เป็นผู้แปลหรือเรียบเรียง และนำบทความเผยแพร่ลงในเว็บไซต์ โดยมีจุดมุ่งหมายคือเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของมูลนิธิ และเพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การที่ผู้ผลิตเลือกใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการเผยแพร่ตัวบท จึงมีการจัดวางรูปแบบบทความให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและพฤติกรรมการบริโภคบนช่องทางอินเทอร์เน็ตของคนในสังคม กล่าวคือจากจุดมุ่งหมายดั้งเดิมขององค์กรที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อการเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่มุ่งถ่ายทอดสถานการณ์ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมให้สังคมและผู้มีอำนาจรับรู้ โดยผลักดันให้สาธารณชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประเทศ และอยากให้นโยบายต่าง ๆ ของรัฐได้ถูกตรวจสอบ โดยใช้องค์ความรู้ทางงานวิชาการเป็นแนวทางในการดำเนินงาน เมื่อมูลนิธิสืบาคะเสถียรได้วางยุทธศาสตร์ขององค์กรในด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขององค์กรผ่านสื่อสมัยใหม่ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของตัวบทให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการบริโภค ดังนั้น จากการดำเนินงานด้วยการเผยแพร่งานวิชาการที่อาจเข้าใจได้ยากสำหรับสาธารณชน ผู้ผลิตจึงได้ผลิตบทความในลักษณะของบทความสารคดีวิชาการที่มีเนื้อหาเบากว่าและไม่เคร่งเครียดเท่างานวิชาการ หลายบทความเป็นลักษณะของบทสัมภาษณ์ ให้ความรู้สึกเหมือนการพูดคุยอย่างเป็นกันเอง มีการใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเพื่อตอบรับกับกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นประชาชนทั่วไป มีการกำหนดรูปแบบบทความให้มีภาพประกอบเพื่อดึงดูดความสนใจ มีความยาวไม่มาก การกำหนดลักษณะของตัวบทเช่นนี้จะทำให้ตัวบทมีรูปแบบที่สอดคล้องกับช่องทางการสื่อสาร และด้วยช่องทางอินเทอร์เน็ตจึงทำให้ตัวบทแพร่กระจายไปยังสาธารณชนได้ง่ายและกว้างขวาง

2.2 การบริโภคและตีความตัวบท

จากการศึกษาพบว่า ผู้รับสาร คือ ประชาชนในกลุ่มชนชั้นกลางขึ้นไป เนื่องจากช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสาร คือ อินเทอร์เน็ต ที่แม้ว่าจะเป็นที่นิยมในสังคมปัจจุบัน และบทความก็เผยแพร่ภายใต้องค์กรเอกชนอิสระที่ไม่แสวงหากำไร ทำให้ผู้อ่านไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการบริโภค แต่การที่จะบริโภคตัวบทในสื่ออินเทอร์เน็ตได้ก็ต้องอาศัยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการเข้าถึง เช่น โทรศัพท์มือถือประเภทสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ เป็นต้น รวมถึงเสียค่าใช้จ่ายอื่น อาทิ ค่าบริการอินเทอร์เน็ต ค่าไฟฟ้า อีกทั้งผู้บริโภคอาจต้องเป็นผู้ที่มีความรู้พื้นฐานในการอ่าน รวมถึงมีเวลาสำหรับอ่าน ส่วนการตีความตัวบท ผู้รับสารมีแนวโน้มเชื่อว่าสารที่เผยแพร่เป็นข้อเท็จจริงและมีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากตัวบทผลิตโดยกลุ่มผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะมากกว่าตน อีกทั้งบทความส่วนใหญ่เป็นบทความเชิงวิชาการที่มีการอ้างอิงผลงานวิจัย นักวิชาการ บุคคลที่อยู่ในแวดวงการอนุรักษ์ ฯลฯ ยิ่งทำให้ตัวบทมีความน่าเชื่อถือ บางครั้งผู้ผลิตได้สอดแทรกทฤษฎีส่วนตัวและแสดงความรู้สึกผ่านภาษาเพื่อให้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมใจคล้อยตามความคิดที่ผู้ผลิตนำเสนอ การที่ผู้รับสารมีแนวโน้มที่จะยอมรับอำนาจของวาทกรรมโดยยินยอมพร้อมใจจะทำให้จุดมุ่งหมายของการเผยแพร่ข่าวสารประสบความสำเร็จตามที่องค์กรตั้งไว้ คือการให้สาธารณชนรับรู้ถึงสถานการณ์ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและผลักดันปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ผู้มีอำนาจรับรู้

จากการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามกรอบมิติทั้งสามของ Fairclough ในมิติที่ 1 ตัวบท แสดงให้เห็นถึงกลวิธีทางภาษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้ใช้ในบทความเพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ด้าน

สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกลวิธีในการโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านคล้อยตามอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบทได้อย่างแยบยล ผนวกกับการวิเคราะห์ในมิติที่ 2 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม ที่แสดงให้เห็นว่าตัวบทมีช่องทางการเผยแพร่คือ อินเทอร์เน็ตที่ผู้อ่านสามารถเข้าถึงสารได้ตลอดเวลา และตัวบทก็สามารถกระจายไปสู่ผู้อ่านได้อย่างกว้างขวาง ทำให้อุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบทมีโอกาสกระจายสู่คนหมู่มากได้ง่าย นอกจากนี้ การให้บุคคลผู้ทำงานอยู่ในแวดวงอนุรักษ์เป็นผู้เขียนบทความแสดงถึงความน่าเชื่อถือกว่าผู้อ่านที่เป็นประชาชนทั่วไป ส่งผลให้ผู้อ่านมีแนวโน้มที่จะเชื่อในอุดมการณ์ที่ผู้เขียนพยายามโน้มน้าวได้อย่างยินยอมพร้อมใจ เนื่องจากผู้เขียนเป็นผู้ที่มีความรู้มากกว่า ผลการศึกษาในมิติทั้ง 2 สอดคล้องกับแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ต้องแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสังคม คือตัวบทได้ทำหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด และการวิเคราะห์ตัวบทจะเชื่อมโยงไปสู่การศึกษาประเด็นทางสังคม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 41) การศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาเคเศียรจึงสะท้อนให้เห็นถึงการใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมสู่สังคมไทย ส่วนวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมได้แสดงถึงรูปแบบกระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์ไปสู่สังคมและรูปแบบการบริโภคตัวบทของสื่อในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 ผลการวิจัยในมิติที่ 1 ตัวบท แสดงให้เห็นถึงการใช้กลวิธีทางภาษาอันหลากหลายของผู้ผลิตวาทกรรมที่ได้พยายามแฝงอุดมการณ์ไว้ในตัวบทเพื่อโน้มน้าวให้ผู้บริโภคคล้อยตามความคิดของผู้ผลิต ดังนั้น ผู้บริโภคต้องใช้วิจารณญาณในการบริโภคสื่อในแต่ละครั้งเพื่อให้รู้เท่าทันกลวิธีต่าง ๆ แล้วจึงตัดสินใจว่าจะเชื่อตามอุดมการณ์ที่แฝงอยู่หรือไม่ เนื่องจากอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบทอาจไม่ใช่สิ่งดีเสมอไป ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจและความรู้เท่าทันของผู้บริโภค

1.2 ผลการวิจัยในมิติที่ 2 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม แสดงให้เห็นว่าบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์สามารถกระจายสู่ประชาชนทั่วไปได้ก็จริง แต่ยังจำกัดอยู่เพียงชนชั้นกลางขึ้นไป ดังนั้น ควรมีการผลิตสื่ออื่นเพื่อให้เข้าถึงประชาชนกลุ่มอื่น จึงจะสามารถเผยแพร่อุดมการณ์และสามารถชักจูงคนในสังคมให้มาร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามที่คุณผลิตสื่อมุ่งหวังได้สำเร็จอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะชุดความคิดที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น นอกจากการศึกษาวาทกรรมสิ่งแวดล้อมแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นอื่นที่ควรแก่การศึกษาร่วมเพิ่มเติม อาทิ วาทกรรมการพัฒนา

2.2 นอกจากการศึกษาวาทกรรมที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาเคเศียรแล้ว ยังมีสื่ออื่นที่สามารถศึกษาร่วมเพิ่มเติมเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในประเด็นชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กระบวนการผลิตและบริบทวาทกรรมได้ อาทิ วาทกรรมสิ่งแวดล้อมในหนังสือเรียน วาทกรรมสิ่งแวดล้อมในโฆษณา วาทกรรมสิ่งแวดล้อมในเว็บไซต์ขององค์กรอนุรักษ์อื่น

สรุป

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ผู้วิจัยได้คัดเลือกบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิคือ www.seub.or.th ตั้งแต่บทความแรกที่เผยแพร่ จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2561 จำนวน 464 บทความ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงอุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในบทความ โดยนำแนวความคิดเรื่องอุดมการณ์ของ Van Dijk มาวิเคราะห์อุดมการณ์ ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา และการวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารของ Hymes ตามทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนา แห่งการสื่อสาร หรือ SPEAKING มาใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในการทำความเข้าใจ กระบวนการผลิต การกระจายตัวบท ตลอดจนการรับและตีความตัวบทของผู้บริโภค ผลการศึกษาพบว่ากลวิธี ทางภาษาต่าง ๆ ที่ผู้เขียนใช้ได้สะท้อนชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่านการใช้กลวิธีทางภาษา ที่ผู้เขียนแฝงอุดมการณ์ไว้ได้อย่างแยบยล ตัวบทจึงมุ่งโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเชื่อในสารที่ผู้ผลิตต้องการสื่อ คือมี ความตระหนักว่าปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นวาระสำคัญที่ทุกคนในสังคมจะต้องหันมาให้ความสนใจ จำเป็นต้อง ได้รับการแก้ไขและต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนทุกคน ผ่านการผลิตซ้ำ ตอกย้ำ และกระจายตัวบท เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ และอาจมุ่งหวังให้เกิดการกระทำหรือมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดาพรรณ หงศ์ลดาธรรม และจันทิมา เอี่ยมานนท์. (2549). **มองสังคมผ่านวาทกรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทิมา อังคพณิกิจ. (2561). **การวิเคราะห์ข้อความ** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และอารียา หุตินทะ. (2555). **ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). **วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมา ศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ บุชบกแก้ว. (2553). **กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่มเกย์ออนไลน์**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรिता พงษ์ปักษ์. (2560). **30 ปี การคัดค้านเขื่อนน้ำโจน จากความทรงจำของคนในเหตุการณ์**. ค้นเมื่อ 21 กันยายน 2563, จาก <https://www.seub.or.th/blogging/work/30-ปี-การคัดค้านเขื่อนน้ำโจน/>
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. (2553). **จุดเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมไทย: การวิเคราะห์ช่องว่างนโยบาย** (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร. (2560 ก). **การก่อตั้ง**. ค้นเมื่อ 22 มกราคม 2563, จาก <https://www.seub.or.th/การก่อตั้ง/>

_____. (2560 ข). **ลำดับชีวิต ประวัติ สืบ นาคะเสถียร**. ค้นเมื่อ 21 กันยายน 2563, จาก <https://www.seub.or.th/seub/biography/story-สืบ-นาคะเสถียร/>

รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์. (2561). **กอดแม่วงก์: 388 กิโลเมตร จากผืนป่าสู่มหานคร**. ค้นเมื่อ 21 กันยายน 2563, จาก <https://www.seub.or.th/blogging/work/กอดแม่วงก์-388-กิโลเมตร-จาก/>

ลักษณะพร ประกอบดี. (2562). **NGOs คืออะไร?**. ค้นเมื่อ 22 มกราคม 2563, จาก http://thaingo.in.th/news/?p=content&act=detail&id_content=4291

ลัดดาวัลย์ กันหสุวรรณ. (2541). **สิ่งแวดล้อมศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.

ศุภณี เรียบเลิศหิรัญ. (2563). **เมื่อสังคมออนไลน์มาแทนที่สังคมกระดาษ เราจะอ่านหนังสือกันแบบไหน**. ค้นเมื่อ 21 กันยายน 2563, จาก https://thethaiprinter.com/thai/lifestyle_detail.asp?id=695

สืบ นาคะเสถียร. (2560 ก). **คำขวัญ-ป่าไม้**. ค้นเมื่อ 21 กันยายน 2563, จาก <https://www.seub.or.th/seub/ผลงาน/คำขวัญ-ป่าไม้/>

_____. (2560 ข). **เบื้องหลังการทำไม้ที่เขื่อนเชี่ยวหลาน**. ค้นเมื่อ 21 กันยายน 2563, จาก <https://www.seub.or.th/seub/บทความ/เบื้องหลังการทำไม้ที่/>

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2561). **คนกับธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมกันอยู่รอด (ตอนที่ 1)**. ค้นเมื่อ 21 กันยายน 2563, จาก <https://www.seub.or.th/blogging/work/คนกับธรรมชาติ-ต้องอยู่ร/>

Fairclough, N. (1995). **Media discourse**. London: Arnold.

Fowler, R. (1991). **Language in the news: Discourse and ideology in the press**. London: Routledge.